

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده اصول الدین
USUL AL DEEN COLLEGE

غیر انتفاعی - غیر دولتی

دانشکده اصول دین واحد قم
گروه فقه و حقوق
پایان نامه کارشناسی ارشد

بررسی تطبیقی حریم خصوصی افراد
در محیط کار از منظر فقهی و حقوقی

استاد راهنما:

آقای دکتر یوسف وند

نگارش:

اسماعیل جمالی

تابستان ۱۳۹۳

دانشکده اصول الدین

USUL AL DEEN COLLEGE

غیر انتفاعی - غیر دولتی

کلیه اصول الدین بقم

قسم العلوم الفقه و الحقوق

رساله مقدمه لنیل درجه الماجستير

دراسة مقارنة لحرمة الافراد الخاصة في بيئة العمل

من وجهة نظر الفقه و الحقوق

الاستاد المشرف

السید محمود یوسف وند

اعداد الطالب

اسماعیل جمالی

الصیف ۱۴۳۵

تقدیم

به مادر مهربانم، هرچند توفیق خدمتگزاری اش از من سلب شده است.
همچنین تقدیم به همسر گرامی ام، جهت تحمل سختی های زندگی و اهتمام ویژه در یاری رساندن در
اتمام این پایان نامه.

سپاس

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ.

سپاس من تقدیم به اساتید وارسته ای که به من آموختند و مرا در این مسیر یاری نمودند. شایسته می باشد در ابتدا از استاد راهنمای گرانمایه جناب آقای دکتر محمود یوسفوند، که با راهنمایی های ارزشمندشان در انجام هرچه بهتر این پروژه نقشی اساسی داشتند، کمال سپاسگزاری و امتنان را داشته باشم.

همچنین از جناب استاد دکتر توحیدی، که با توصیه هایشان چراغ راه بودند در انتخاب و به انجام رساندن این پروژه تشکر ویژه داشته باشم.

چکیده

حریم خصوصی یکی از اولین و بدیهی ترین نیازهای انسانی در زندگی اجتماعی است. طبق این حق، افراد می توانند تعیین کنند که دیگران تا چه حدودی به اطلاعات خصوصی ایشان دسترسی داشته باشند.

دفاع از حریم خصوصی به منزله دفاع از کرامت انسانی و حتی حیات اجتماعی است. به همین جهت این حق با عناوین مختلف در اسلام مورد حمایت و تکریم واقع گردیده است. همچنین به دلیل اهمیت روز افزون آن امروزه در اسناد بین المللی حقوق بشر، حقوق بشر اسلامی و قوانین بسیاری از کشورها مورد تصریح و حمایت واقع شده است.

در حقوق ایران نیز جنبه هایی از این حق، مانند حریم جسمانی، حریم ارتباطات و اطلاعات و حریم مکانی در قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی، آیین دادرسی کیفری و .... به صورت پراکنده و نه منسجم مورد حمایت واقع گردیده است.

در این پایان نامه سعی شده است ضمن تبیین کلیات و مفاهیم و تعیین حوزه های حریم خصوصی، جنبه های حریم خصوصی در اسلام، حریم خصوصی در قوانین کشورهای مختلف و در پایان وجود حق حریم خصوصی در محیط های کاری دولتی و بخش خصوصی را مورد بررسی قرار دهد و توضیح دهد که حتی در محیط کار، کارکنان علی رغم قراردادهای اولیه ناقض حریم خصوصی با کارفرما می توانند از یک سطح انتظار متعارف و معقول از حریم خصوصی برخوردار شوند.

واژگان کلیدی: حریم، خصوصی، حقوق بشر، کارگر، محیط کار

فهرست ..... أ

فهرست

فصل اول ۱

کلیات تحقیق ۱

۱. بیان مسئله تحقیق ۲

۲. ضرورت و اهمیت موضوع ۳

۳. اهداف تحقیق ۴

۴. سوالات تحقیق ۴

۵. تعاریف واژه‌ها و اصطلاحات ۵

۶. روش تحقیق ۷

۷. پیشینه تحقیق ۷

فصل دوم ۸

مفهوم حریم خصوصی ۸

۱. مفهوم حریم خصوصی ۹

۲. تعاریف حریم خصوصی ۱۰

۳. نسبت حریم خصوصی ۱۴

۴. عوامل مؤثر بر حریم خصوصی ۱۵

۶. مصادیق حریم خصوصی ۲۱

۷. مصادیق نقض حریم خصوصی ۲۱

۸. دلایل حمایت از حریم خصوصی ۲۱

۹. حوزه‌های حریم خصوصی ۲۳

فصل سوم ۳۵

مبانی حقوقی حریم خصوصی در محیط کار ۳۵

۱. حقوق سایر کشورها ۳۶

۱. حقوق آمریکا ۳۶

۲. انگلستان ۳۸

۳. فرانسه ۳۹

۴. جمهوری فدرال آلمان ۴۰

۲. حقوق ایران ۴۱

فهرست..... ب

۳. ۲. ۱. قانون اساسی..... ۴۱

۳. ۲. ۲. قانون آیین دادرسی کیفری..... ۴۲

۳. ۲. ۳. قانون مجازات اسلامی..... ۴۶

۳. ۲. ۴. قانون تشکیل شرکت پست..... ۵۱

۳. ۲. ۵. قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹/۲/۷..... ۵۱

۳. ۲. ۶. قانون مطبوعات..... ۵۲

۳. ۲. ۷. قانون استفاده از بی سیم‌های اختصاصی و غیر حرفه‌ای (آماتوری)..... ۵۳

۳. ۲. ۸. قانون وکالت..... ۵۳

۳. ۲. ۹. قانون تجارت الکترونیکی..... ۵۳

۳. ۲. ۱۰. قانون مالیات‌های مستقیم..... ۵۴

۳. ۲. ۱۱. قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی..... ۵۵

۳. ۲. ۱۲. لایحه حمایت از حریم خصوصی..... ۵۵

۳. ۲. ۱۳. قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات..... ۵۶

۳. ۳. فرمان هشت ماده ای امام خمینی(ره)..... ۵۷

فصل چهارم..... ۶۸

مبانی فقهی حریم خصوصی در محیط کار..... ۶۸

۴. ۱. ممنوعیت تجسس و تفتیش..... ۷۱

۴. ۲. مصادیق جائر تجسس..... ۷۳

۴. ۳. ممنوعیت ورود به منازل بدون استیذان..... ۷۷

۴. ۴. ممنوعیت استراق بصر..... ۷۸

۴. ۵. استراق سمع..... ۷۹

۴. ۶. ممنوعیت سوءظن..... ۷۹

۴. ۷. ممنوعیت غیبت و نیمه..... ۸۰

۴. ۸. موارد مجاز غیبت..... ۸۱

۴. ۹. ممنوعیت سب و هجو و قذف..... ۸۳

۴. ۱۰. ممنوعیت اشاعه فحشاء و هتک ستر..... ۸۴

۴. ۱۱. ممنوعیت خیانت در امانت..... ۸۵

۴. ۱۲. قوانین عمومی در شناخت مصادیق جواز تجسس در حریم خصوصی..... ۸۶

فهرست.....	ت
.....	۹۱
.....	۹۴
فصل پنجم.....	
ماهیت حریم خصوصی در محیط کار.....	۹۴
.....	۹۶
.....	۹۷
.....	۱۰۰
.....	۱۰۲
.....	۱۰۲
.....	۱۱۰
.....	۱۱۴
.....	۱۱۷
.....	۱۲۳
.....	۱۲۵
.....	۱۲۶
.....	۱۲۷
.....	۱۳۱
.....	۱۳۵
.....	۱۳۹
.....	۱۴۳

فصل اول

کلیات تحقیق

۱. بیان مسئله تحقیق

حریم خصوصی حوزه ای است که افراد بطور معمول دوست ندارند دیگران به آن حوزه وارد شوند مگر آنجایی که خود صلاح بدانند. مانند مداخله در زندگی خصوصی افراد توسط وابستگان، کنترل و نظارت‌های بی‌وقفه توسط دستگاه‌های نظارتی مانند دوربین‌های مداربسته در اماکن عمومی، محیط‌های تحصیلی، کاری، سرکشی بدون اجازه مطبوعات به زندگی خصوصی افراد چاپ عکس و وقایع خصوصی زندگی آنان در نشریات، بازرسی و تفتیش‌های بدنی افراد توسط پلیس....

در گذشته، فرد انسانی در پس نظامات سیاسی، اجتماعی، شبه دینی و فلسفی قرار داشت اما در جوامع امروز، انسان سوژه ای خودمختار و دارای هویت و هستی مستقل از نظامات کلی شناخته می‌شود که دارای حقوق و آزادی‌های ذاتی است. این هویت مستقل می‌تواند در خصوص کم و کیف روابطش با جامعه و دولت تصمیم‌گیری کند و حوزه ای برای خود تعریف کند که مصون از تعرض جامعه و دولت باشد.^۱

امروزه، از یک سو با سرعت یافتن تحولات علمی که منجر به سهولت در بدست آوردن اطلاعات خصوصی و نگهداری در حجم بسیار بالا برای مدت طولانی، از سوی دیگر با تحولات سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، در جوامع و توجه به انسانی که دارای هویتی مستقل از نظام است سیاسی، اجتماعی است و ترویج فرهنگی دموکراسی خواهانه، اهمیت حفظ حریم خصوصی افراد بیش از پیش شده است.

حریم خصوصی می‌تواند مانع از آن شود که اطلاعات راجع به زندگی خصوصی، به وسیله ای برای در هم شکستن آزادی و استقلال انسانها، سلطه یافتن بر آنها و استفاده ابزاری از آنها تبدیل شود. با توجه به اینکه افراد جامعه نوعاً اموری را خصوصی قلمداد می‌کنند که نقطه ضعف آنها محسوب می‌شود یا با آبرو و حیثیتشان در ارتباط است اگر از این حریم حمایت نشود سبب می‌شود برخی درصدد برآیند با دستیابی به این اطلاعات، فرد یا افرادی را که با افشای این اطلاعات، آبرو و حیثیتشان در خطر می‌افتد تهدید کنند و از آنها برای برآورده ساختن امیال و خواسته‌های خود استفاده کنند. در اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، حمایت از حق حریم خصوصی و عدم لطمه زدن به آبرو و حیثیت افراد، در یک ماده واحده و ملازم با یکدیگر ذکر شده اند.^۲

عوامل مذکور نشان می‌دهد که حریم خصوصی با کرامت انسانی و اخلاق ارتباط تنگاتنگ دارد. حق حریم خصوصی یکی از مصادیق مهم حقوق بشر شناخته می‌شود که در بسیاری از اسناد بین المللی راجع به حقوق بشر نظیر اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)، کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و

۱. بشپریه، حسین، دولت عقل ده گفتار در فلسفه و جامعه شناسی سیاسی، ص ۳۷

۲. انصاری، باقر، حقوق حریم خصوصی، ص ۲

آزادی های بنیادین (۱۹۵۰)، میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶) و اعلامیه اسلامی حقوق بشر به غیر قابل تعرض بودن آن تصریح شده است.^۱

ماهیت حریم خصوصی با هویت و شخصیت انسانی عجین است و با سیر تاریخ بشر مفهوم آن نیز متحول گردیده است. همان گونه که حقوق فطری برتر از اراده حکومت ها به صورت غایت مطلوب برای انسان است که قانون گذار باید کوشش کند آنها را بیابد و راهنمای خود قرار دهد،^۲ حریم خصوصی نیز امری فطری و لازمه حقوق انسانی است.

زندگی بدون کرامت و شرافت انسانی، نه فقط زندگی انسانی نیست، بلکه حتی از زندگی حیوانی نیز پست تر است، زیرا بدیهی است انسان فاقد کرامت و شرافت، به جهت داشتن نیروها و استعداد های متنوع می تواند به تخریب و نابودی کرامت و شرف همه انسانها اقدام نماید و برای اشباع خودخواهی هایش همه انسان ها را به خاک و خون بکشد، در صورتی که حیوانات، حتی درنده ترین آنها، قدرت آسیب زدن به کرامت و شرف انسانی را ندارد.^۳

حمایت از حریم خصوصی پیش از هر چیز، مستلزم شناخت کافی از مفهوم و قلمرو آن است. آگاهی دقیق از چارچوب و مصادیق حریم خصوصی زمینه را برای تنظیم مقررات و موازین شایسته به منظور حراست از آن فراهم خواهد آورد.^۴

در اسلام این امر در غالب موضوعاتی مانند حرمت تجسس، استراق سمع و بصر، سوء ظن، غیبت، اشاعه فحشاء، خیانت در امانت و افشاء سر... مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

۱. ۲. ضرورت و اهمیت موضوع

بی شک یکی از مهم ترین خواسته افراد این است که حریم خصوصی شان در همه موارد از قبیل پوشش، محاورات، آزادی بیان، عقاید و تصمیمات سیاسی مورد تعرض واقع نشود که این امر منجر به رضایت در اموری مانند مسائل شغلی، خانوادگی، تحصیلی خواهد شد.

از طرفی، گاهی از اوقات، پیشامدهایی مانند طلاق، شکست در تحصیل یا شغل، گرفتن یک تصمیم رخ داده و پیش آمدها، مشکلات و دشواری هایی را برای فرد ایجاد می نماید. اما با وجود این پیامدها ملاحظه می شود که فرد بیش از آن که نگران وضعیت موجود باشد، نگران دخالت هایی است که از طرف دیگران مورد توجه وی خواهد شد. بدین صورت که از حالا به بعد باید پاسخگوی خانواده، دوستان

۱. انصاری، باقر، همان، ص ۳

۲. کاتوزیان، ناصر، فلسفه حقوق، ج ۱، ص ۴۴

۳. جعفری، محمدتقی، حقوق جهانی بشر، ص ۲۳۸

۴. آماده، مهدی، حمایت از حریم خصوصی، ص ۱۷

۴. کلیات تحقیق.....

اطرافیان و افرادی باشد که او را مورد پرسش قرار می دهند که چرا این طور شد و یا چرا چنین اقدامی از تو سر زد؟

حال این نقض حریم خصوصی در محیط‌های کاری بطبع گسترده‌تر، سازمان یافته و محدود کننده افراد می باشد و فرد مطمئن است دوربین‌های مدار بسته بصورت مدام تصاویر او را ضبط می نمایند. مکالمات، پست الکترونیک، آدرس سایت‌ها... توسط کارفرما کنترل می شود.

بر این اساس بر محقق مبرهن است مسأله حاضر با وجود چنین اهمیتی، محتاج بررسی دقیق و علمی می باشد. اما تحقیق حاضر از حیث کاربردی و عملی نیز دارای اهمیت می باشد.

چه آن که در مقام عمل تعیین محدوده حرمت تجسس برای احتراز از وقوع در هلاکات و اجتناب از ارتکاب محرمات الهی بسیار ضروری است و از سوی دیگر بررسی محدوده جواز و ضوابط آن نیز برای مکلفین بسیار حائز اهمیت می باشد و بر عالم به علم فقه بایسته است، تا به تبیین قلمرو احکام افعال مکلفین پردازد.^۱

۱. ۳. اهداف تحقیق

۱. ۳. ۱. هدف کلی

در این پژوهش سعی شده مبانی و ادله کلی برای اثبات وجود حریم خصوصی برای افراد در محیط‌های کاری ارائه گردد.

۱. ۳. ۲. اهداف جزئی

شناخت حد و مرز حریم خصوصی افراد در محیط کار؛

شناسایی عوامل تهدیدکننده حریم خصوصی افراد در محیط کار؛

شناسایی مصادیق و موارد مشروع تجسس در حریم خصوصی افراد در محیط کار؛

۱. ۴. سوالات تحقیق

۱. ۴. ۱. سوال اصلی

حریم خصوصی افراد در محیط کار از منظر فقه و حقوق دارای چه جایگاهی است؟

۱. ۴. ۲. سوالات فرعی

ضابطه وجود حریم خصوصی در محیط کار چیست؟

---

۱. علی اکبری، احسان، تجسس از حریم خصوصی افراد در فقه امامیه، ص ۲۲

حوزه‌های مختلف حریم خصوصی در محیط کار کدام است؟
مواد مشروع و قانونی برای تجسس در حریم خصوصی در محیط کار چیست؟

۱. ۵. تعاریف واژه‌ها و اصطلاحات

۱. ۵. ۱. معنای لغوی

۱. ۵. ۱. ۱. حریم

حریم در لغت عرب از ریشه حَرَمَ می‌باشد. حریم به معنای آنچه از پیرامون خانه و عمارت که بدان متعلق باشد مکانی که حمایت و دفاع از آن واجب باشد (جمع احرام، احاریم و برگرفته از واژه حرم).^۱ باز داشتن از، بی‌بهره گرداندن از... چیزی که آن را حمایت کنند و جنگ کنند بر آن.^۲

۱. ۵. ۱. ۲. خصوصی

به معنای شخصی، داخلی، صمیمی^۳، مخصوص فرد یا عده معینی، اختصاصی، ویژه، مقابل عمومی، محرمانه، غیرعلنی، خارج از نظارت یا حوزه کارهای دولتی، خاص کردن، ویژه ساختن، برتری دادن کسی یا چیزی بر دیگری خاص و منفرد بودن.^۴

۱. ۵. ۲. معنای اصطلاحی

۱. ۵. ۲. ۱. حریم

فقهی: حریم به معنای منع است، یعنی چیزی که نزدیک شدن به آن برای غیر صاحبش ممنوع است.^۵ چیزی که [انسان] از آن دفاع و حمایت می‌کند و بر سر آن می‌جنگد.^۶ این معنا هم شامل آبرو و هم خانواده انسان می‌شود.

حقوقی: حریم در حکم ملک صاحب حریم است و تملک و تصرف در آن که منافی باشد با آن چه مقصود از حریم است بدون اذن از طرف مالک صحیح نیست.^۷

۱. ۵. ۲. ۲. خصوصی

معنای اصطلاحی خصوصی با معنای لغوی آن تناسب و شباهت دارد و لزوم به تکرار ندارد.

۱. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، ص ۱۳۵۲

۲. دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه دهخدا، ص ۸۹۰۴

۳. معین، محمد، همان، ص ۱۴۲۶

۴. انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، ص ۲۷۷۱

۵. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۶، ص ۲۴۱

۶. همان، ج ۲۹، ص ۲۸۴

۷. ماده ۱۳۹ قانون مدنی

۱. ۵. ۳. حریم خصوصی

پس طبق تعاریف بالا حریم خصوصی مکان و محدوده‌ای است شخصی و خاص که ورود و دخالت در آن جایز نمی‌باشد و هرگونه تصمیم‌گیری درباره آن و نیز اطلاع، ورود و نظارت بر آن منحصرأ در اختیار اوست و مداخله دیگران در آن یا دسترسی به آن بدون اذن او مجاز نیست. البته این مفهوم با توجه به موضوعی که به آن اضافه می‌شود معنایش متفاوت می‌گردد مانند حریم خصوصی منازل، ارتباطات، اماکن کار.

۱. ۵. ۴. محیط کار

شامل کارگاه های غیردولتی و دستگاه های اجرایی دولتی است. کارگاه های غیر دولتی: کارگاه محلی است که کارگر به درخواست کارفرما یا نماینده او در آنجا کار می‌کند. از قبیل موسسات صنعتی، کشاورزی، معدنی، ساختمانی، ترابری، مسافربری، خدماتی، تجاری، تولیدی، اماکن عمومی و امثال اینها. کلیه تأسیساتی که به اقتضای کار متعلق به کارگاه اند از قبیل نمازخانه، نهارخوری، تعاونیها، شیرخوارگاه، مهدکودک، درمانگاه، حمام، آموزشگاه حرفه ای، قرائت خانه، کلاسهای سواد آموزی و سایر مراکز آموزشی و اماکن مربوط به شورا و انجمن اسلامی و بسیج کارگران، ورزشگاه و وسایل ایاب و ذهاب و نظایر آنها جزء کارگاه می‌باشند.^۱ حتی خودروهای عمومی مانند تاکسی نیز محل کار افراد محسوب می‌شود. دستگاه اجرائی: کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکتهای دولتی و کلیه دستگاههایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر و یا تصریح نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، بانک مرکزی، بانکها و بیمه‌های دولتی، دستگاه اجرائی نامیده می‌شوند.^۲

۱. ۵. ۵. کارکنان

همچنین منظور از کارکنان شامل کارمندان بخش دولتی و کارگران غیردولتی است. کارمند دستگاه اجرائی: فردی است که براساس ضوابط و مقررات مربوط، به موجب حکم و یا قرارداد مقام صلاحیت دار در یک دستگاه اجرائی به خدمت پذیرفته می‌شود.^۳ کارگر از لحاظ قانون کار کسی است که به هر عنوان در مقابل دریافت حق السعی اعم از مزد، حقوق، سهم سود و سایر مزایا به درخواست کارفرما کار می‌کند.^۱

۱. ماده ۴ قانون کار

۲. ماده ۵ قانون خدمات کشوری

۳. ماده ۷ قانون خدمات کشوری

۶.۱. روش تحقیق

روش انجام این تحقیق، پژوهشی همراه با تحلیل محتوا می‌باشد یعنی به جمع‌آوری اطلاعات درباره حریم خصوصی افراد در محیط کار اقدام نموده در ضمن به بیان ابعاد مختلف این مسئله نیز می‌پردازد. روش و ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش روش کتابخانه‌ای و منابع مکتوب، منابع الکترونیکی، اینترنتی می‌باشد. با توجه به این که این تحقیق پژوهشی می‌باشد پس نیازی به ارائه فرضیه ندارد.

۷.۱. پیشینه تحقیق

در رابطه با پیشینه تحقیق تا جایی که اینجانب جستجو و تفحص کردم پژوهش مستقلی درباره حریم خصوصی افراد در محیط کار نیافتیم. لکن پژوهش‌هایی درباره حوزه‌های مختلف حریم خصوصی مانند حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات موجود می‌باشد لذا در این تحقیق، از تحقیق‌های مشابه در زمینه‌های دیگر حریم خصوصی افراد استفاده شده است.

فصل دوم

مفهوم حریم خصوصی

در ابتدا قبل از تعیین مفهوم حریم خصوصی در محیط کار لازم است با تعاریف پایه و اصلی حریم خصوصی به معنای اعم آن آشنا شده، سپس مصادیق و حدود این تعاریف را در محیط کار مشخص نمود.

۲. ۱. مفهوم حریم خصوصی

برای حریم خصوصی تعاریف مختلف، متنوع و نسبی ارائه گردیده است و علت آن هم گرایش‌های مختلف فکری نسبت به انسان و جایگاه آن در مقایسه با جامعه، اوضاع فرهنگی، سیاسی، اقتصادی جامعه - پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی در هر جامعه می‌باشد که منجر به آن می‌شود که: برخی از تعاریف در تعیین ماهیت و اهمیت حریم خصوصی مضیق عمل کرده‌اند و برخی دیگر موسع. برخی مضیق هستند زیرا بعضی از جنبه‌های زندگی را که نوعاً خصوصی شناخته می‌شوند در بر نمی‌گیرند و برخی دیگر موسع هستند زیرا اموری را که نوعاً خصوصی شناخته نمی‌شوند از شمول تعریف خارج نمی‌سازند.^۱

این پراکندگی آراء باعث شده که بسیاری از حقوق دانان حتی هویت مستقلی برای آن قائل نباشند و حریم خصوصی را به قوانین مرتبط دیگر احاله دهند. امروزه ۲ دیدگاه در مورد هویت استقلال حریم خصوصی وجود دارد:

۱. برخی حریم خصوصی را حق مستقل نمی‌دانند و معتقدند می‌توان آن را در قالب دیگر منافع و حقوق به ویژه حق امنیت، مالکیت و نظائر آن مورد حمایت قرار داد. بر این مبنا نظریات شکاکانه و انتقادی نسبت به حق حریم خصوصی وجود دارد. بعضی از این نظریات حق بر خلوت را انکار و بعضی دیگر آن را جمله منافی می‌دانند که ذیل سایر حقوق و منافع می‌گنجد.^۲ از این گروه به تحویل‌گرایان یاد می‌شود. در فرانسه و آلمان و سایر کشورهای عضو خانواده حقوقی «حقوق نوشته» این گرایش غلبه دارد.

۲. بسیاری از نظریه‌پردازان بر این باورند که حریم خصوصی مفهومی مستقل و جدا از سایر حقوق فردی است. این گرایش در انگلستان و آمریکا و سایر کشورهای عضو خانواده حقوقی «کامن لا»، غلبه دارد. اینان، تعاریف مختلفی از حریم خصوصی ارائه کرده‌اند که این تعاریف را می‌توان در شش دسته کلی آورد:^۳

۱. حریم خصوصی عبارت است از حق بر تنها ماندن؛

۱. انصاری، باقر، همان، ص ۱۳

۲. علی‌اکبری، احسان، تجسس از حریم خصوصی افراد در فقه امامیه، ص ۴۹

۳. انصاری، باقر، همان، ص ۱۲

۲. حریم خصوصی یعنی دسترسی محدود دیگران به انسان و توانایی ایجاد مانع در برابر دسترسی های ناخواسته و ناخوانده به انسان؛

۳. حریم خصوصی یعنی محرمانگی و پنهان ساختن برخی امور از دیگران؛

۴. حریم خصوصی یعنی کنترل بر اطلاعات شخصی؛

۵. حریم خصوصی یعنی حمایت از شخصیت و کرامت؛

۶. حریم خصوصی یعنی حق بر عالم صمیمیت و کرامت انسان ها؛

در مجموع در پژوهش های حقوقی ۲ گرایش کلی وجود دارد:

۱_ دیدگاه توصیفی که تعیین می نماید در عمل و واقع چه مواردی به عنوان امور خصوصی شناخته می شوند.

۲_ برداشت های دستوری از حریم خصوصی که از ارزش حریم خصوصی و حدود شایسته برای حمایت از آن صحبت می کنند.

در هر یک از برداشت های مذکور، بعضی متفکران، حریم خصوصی را «نفع» تلقی می کنند و برخی دیگر آن را «حق» اخلاقی یا قانونی می دانند که باید جامعه یا قوانین از آن حمایت کنند.^۱

آرتور میلر نویسنده آمریکایی (۱۹۱۵)، حریم خصوصی را مفهوم بسیار مبهم دانسته، ویلیام بی نی حقوق دان آمریکایی (۱۹۹۴) معتقد است مشکلات جدی در تعریف و قلمرو این حق وجود دارد و تام گرتی حقوق دان و فیلسوف آمریکایی (۱۹۷۷) برای آن خصیصه تغییر پذیری قائل است.^۲ حال تعاریف حریم خصوصی در حقوق داخلی و بین المللی مورد بررسی قرار می گیرد.

۲.۲. تعاریف حریم خصوصی

۱.۲.۲ تعاریف حقوق دانان پیرامون حریم خصوصی

امروزه در بسیاری از کشورهای جهان دادرسان پرده پوشی را رها کرده اند و به نظرهای دانشمندان حقوق در توجیه رأی خود نیز استناد می کنند. دادگاه های خارجی و بین المللی نیز، در موردی که ناچار به اجرای حقوق کشورهای دیگر هستند، از همین دریچه گشاده برای دستیابی به حقوق آن کشور سود می برند. اصل ۱۶۷ قانون اساسی راه را برای ورود نظریه ها و اندیشه های دانایان به قلمرو رسمی حقوق گشوده است.^۳

۱. انصاری، باقر، همان، ص ۱۴

۲. محسنی، فرید، حریم خصوصی اطلاعات، ص ۱۹

۳. کاتوزیان، ناصر، قانون مدنی در نظم حقوق کنونی، ص ۱۸

۱.۱.۲.۲. حقوق دانان داخلی

حریم خصوصی را می‌توان قلمرویی از زندگی هر فرد دانست که انتظار دارد دیگران بدون رضایش به آن قلمرو وارد نشوند یا به اطلاعات آن قلمرو دسترسی نداشته باشند. منازل، اماکن خصوصی، جسم افراد، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی از مهم‌ترین عرصه‌های حریم خصوصی هستند.^۱

حریم خصوصی یعنی: فضا، محدوده، امور، مطالب، حیطه‌های فردی محرمانه و شخصی که دایره، مدیریت و مسئولیت آن مربوط به خود شخص بوده و دیگران حق ورود، مداخله، اعمال نفوذ یا تفحص و بازجویی در مورد آن را ندارند.^۲

حریم خصوصی عبارت است از حق اولیه افراد در مصون ماندن حوزه خصوصی ایشان از هر گونه مداخله و تعرض فاقد مجوز قانونی و همچنین منع دیگران از وقوف بر اطلاعات این حوزه.^۳

حریم خصوصی را می‌توان فضایی دانست که نمی‌توان بدون اجازه شخص به آن تجاوز یا تعرض کرد. در واقع دسترسی به آن فضا برای دیگران امکان‌پذیر نیست.^۴

۲.۱.۲.۲. حقوق دانان خارجی

به اعتقاد وستین چهار مبنا برای حریم خصوصی افراد وجود دارد:

۱. خلوت و تنهایی: در این صورت افراد از گروه جدا شده، دور از چشم دیگر اشخاص زندگی می‌کنند.
۲. صمیمیت و الفت: گاهی افراد به عنوان عضوی از یک واحد کوچک همانند خانواده عمل می‌کنند که در صدد است با ایجاد خلوت و تنهایی فیزیکی بتواند الفت و رابطه‌ی بسیار نزدیک و صمیمی میان دو یا چند نفر برقرار کند.
۳. ناشناس ماندن: این وضعیت هنگامی حادث می‌شود که فردی در عین حضور در مکانی عمومی، بخواهد آزادی خود را در این که ناشناس و مصون از نظارت دیگران باشد حفظ کند. برای مثال، فردی که از خیابان عبور می‌کند می‌داند که در معرض دید قرار دارد ولی انتظار ندارد که هویتش مشخصاً شناسایی شود و به صورت برنامه‌ریزی شده در معرض مشاهده دیگران باشد.
۴. تحفظ: این وضع هنگامی حادث می‌شود که نیاز افراد به محدود ساختن مخابره اطلاعات مربوط به آنها به دیگران و به ویژه به کسانی که روابط شخصی با آنها دارند مورد حمایت قانون قرار می‌گیرد.

۱. انصاری، باقر، همان، ص ۱

۲. کاوه، سعید، روان‌شناسی حریم خصوصی، ص ۳۳

۳. اصلانی، حمیدرضا، حقوق فناوری اطلاعات، ج اول، ص ۲۰

۴. انصاری، ولی‌الله حقوق تحقیقات جنایی (مطالعه تحقیق)، ج اول، ۱۳۸۰، ص ۲۷۰